

ROK 2019 - ROKIEM GUSTAWA HERLINGA - GRUDZIŃSKIEGO

UCHWAŁA SEJMU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

z dnia 20 lipca 2018 r.

w sprawie ustanowienia roku 2019 Rokiem Gustawa Herlinga - Grudzińskiego

20.05.2019 r. minie 100 lat od urodzin Gustawa Herlinga - Grudzińskiego - jednego z najwybitniejszych pisarzy polskich XX w.

Losy i twórczość Gustawa Herlinga - Grudzińskiego stanowią świadectwo cierpień i czynów człowieka, któremu przyszło przeżyć czasy totalitarnej przemocy i kryzysu wartości. Więzień sowieckiego łagru, żołnierz Armii Andersa, uczestnik bitwy pod Monte Cassino, emigrant, współpracownik „Kultury” i Radia Wolna Europa, zaangażowany w pomoc polskiej opozycji antykomunistycznej, ale przede wszystkim ceniony w Ojczyźnie i na świecie autor książki „Inny świat. Zapiski sowieckie”, poruszających opowiadań oraz „Dziennika pisanego nocą” - Gustaw Herling - Grudziński z niezwykłą odwagą opisuje tragedię człowieka poszukującego moralnego ładu i prawdy.

Książka „Inny świat” była pierwszym w literaturze światowej, artystycznie doskonałym, pełnym miłosierdzia oraz nadziei świadectwem martyrologii więźniów sowieckiego łagru. Napisał ją zaledwie 30- letni autor, który sam doświadczył okrucieństwa komunistycznego miejsca kaźni. Tym większa była gorzycz pisarza, gdy część intelektualnych elit Europy nie chciała przyjąć do wiadomości jego relacji.

Opowiadania Gustawa Herlinga-Grudzińskiego to głęboko zakorzeniony w europejskiej kulturze zbiór opowieści o metafizycznych sekretach losu człowieka. Autora fascynuje zmaganie się z tajemnicą, którą opisał słowami Szekspira: „jesteśmy z takiej materii, z jakiej robione są sny”.

Jego „Dziennik pisany nocą” stanowi niezwykle oryginalną, eseistyczną, osobistą kronikę historii Polski i Europy w XX w., widzianą z emigracji oczami polskiego patrioty i Europejczyka.

Sejm Rzeczypospolitej Polskiej, w uznaniu słowa i czynu wielkiego pisarza, ustanawia rok 2019 Rokiem Gustawa Herlinga-Grudzińskiego.

MARSZAŁEK SEJMU : Marek Kuchciński

G. Herling - Grudziński (ur. 20.10.1919 r. w Kielcach, zm. 4.07. 2000 r. w Neapolu).

*J. Herling - Grudziński z córką Eugenią,
synem Maurycym i kuzynką.*

Gustaw Herling - Grudziński urodził się 20.05.1919 r. w Kielcach, w spolonizowanej, wyznającej judaizm rodzinie żydowskiej, jako Gecel (vel Gustaw) Herling (vel Grudziński). Był czwartym dzieckiem Doroty z Bryczkowskich i Jakuba Herlinga vel Grudzińskiego, którego narodziny ojciec zgłosił dopiero 17.07.1919 r. w Daleszycach.

Rodzina pisarza, mimo że mieszkała w Kielcach sporo czasu spędzała w pobliskich Skrzelczycach w gm. Pierzchnica, gdzie mieścił się duży folwark, którego ojciec pisarza był właścicielem.

„Kiedy się urodziłem, ojciec mój był właścicielem niewielkiego majątku w Skrzelczycach w okolicach Buska, który zawsze potem, w następnych już latach mojego dzieciństwa był przedmiotem opowiadań... o ich jakiejś niezwyklej obfitości. Wszystko tam było jakoby wielkie, ogromne, niezwykle. Grzyby, przez które nie można było przejść czy przeskoczyć, ryby kilkukilowe. To była legenda, często się o tym mówiło, o tych skrzelczyckich obfitościach i o niezwykłym zupełnie bogactwie tego mająteczku (...).” - wspominał G. Herling - Grudziński w rozmowie nagranej w 1996 r. w Neapolu przez Z. Kudelskiego.

Jednak w 1921 r. folwark w Skrzelczycach został sprzedany. Matka z dziećmi zamieszkała w Kielcach na ulicy Sienkiewicza, ojciec - Suchedniowie, gdzie nabył tam duży młyn i dom.

Nieistniejący już dom Herlingów - Grudzińskich w Suchedniowie.

Zdjęcie z ok. 1970 r.

Młyn w Suchedniowie.

Zdjęcie z ok. 1970 r.

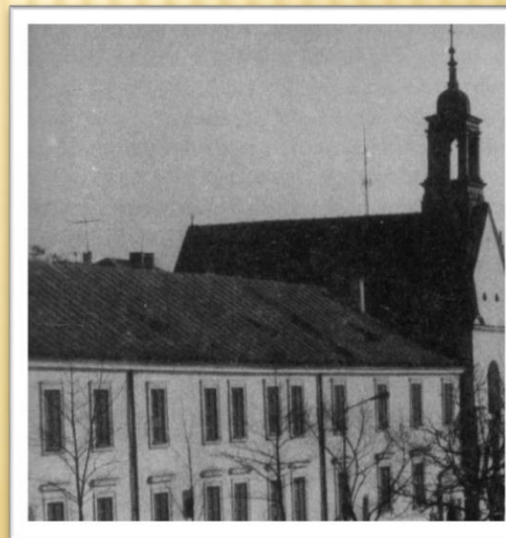
W Kielcach Herling - Grudziński uczęszczał do Państwowego Gimnazjum im. M. Reja, później im. S. Żeromskiego (obecnie I LO im. S. Żeromskiego).

„W wieku dziesięciu lat zapisany zostałem do gimnazjum podówczas imienia Mikołaja Reja, a w rok potem Stefana Żeromskiego. To było gimnazjum, w którym kształcił się autor „Szyfowych prac” i pamiętam z tych lat swego rodzaju manię wśród młodzieży, zwłaszcza kieleckiej, poszukiwania śladów po Żeromskim. Istniał kult... Nie był to może kult czytelników książek Żeromskiego, ale kult wielkiego człowieka, który w tych właśnie murach się kształcił. Wynaidywano najrozmaitsze drobiazgi, niektóre zabawne, niektóre mniej, świadczące o tej jego obecności. Krążyły legendy, że jeszcze gdzieś w podziemiach są stare ławki szkolne z pulpitami, na których Żeromski wypisał swoje nazwisko. Ja tylko widziałem przed wojną w kapliczce na Świętej Katarzynie ten słynny napis zastonięty szkiełkiem: „Stefan Żeromski, uczeń klasy II” - wspominał G. Herling - Grudziński w rozmowie nagranej w 1996 r. w Neapolu przez Zdzisława Kudelskiego.

11.10.1935 r.: Klasowa wycieczka do Wieliczki.

G. Herling - Grudziński w dolnym rzędzie, pierwszy z lewej.

Dawny gmach Państwowego Gimnazjum im. M. Reja w Kielcach, w którym autor uczył się w latach 1929-1937.

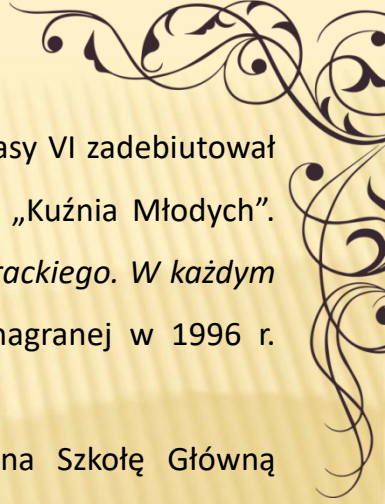

Dorota z Bryczkowskich
Herling - Grudzińska.

W 1932 r. przyszły twórca literatury stracił matkę, która zmarła na tyfus i została pochowana na cmentarzu żydowskim w Bodzentynie, zaś w 1943 r. zmarł jego ojciec.

„Moja matka, która bardzo kochałem, zmarła młodo, miała zaledwie czterdzieści lat. Zostałem sam z ojcem. Od tej chwili zaczęły się w moim życiu różne powikłania, które spowodowały, że moja młodość stała się bardzo trudna. Przemieszczałem się stale pomiędzy Suchedniowem a Kielcami, dojeżdżałem codziennie do szkoły pociągiem i w ten sam sposób wracałem. Dla kilkunastoletniego chłopca ten rytm dnia był bardzo ciężki i wyczerpujący. Podróż mniej więcej w jedną stronę trwała godzinę. Z domu musiałem więc wychodzić o 6 rano, biegłem przez las na stację, jechałem pociągiem do Kielc, a potem, po całym dniu nauki w szkole i rozmaitych zajęciach, wracałem do Suchedniowa. Wracałem o zmierzchu, czasem późnym wieczorem po powrocie byłem już tak zmęczony, że nie miałem nawet siły odrobić lekcji. To był okres wtajemniczenia w trudy życia.” - pisał G. Herling - Grudziński w „Najkrótszym przewodniku po sobie samym”.

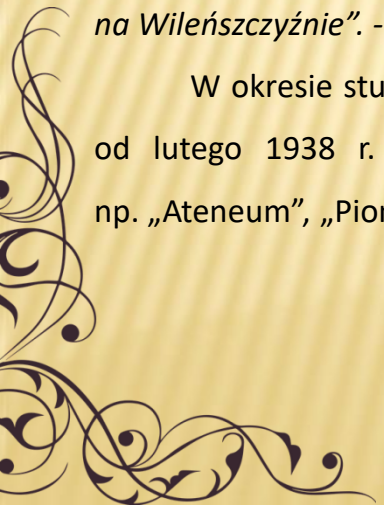

W gimnazjum Herling - Grudziński był redaktorem szkolnej gazetki „Młodzi idą”. Jako uczeń klasy VI zadebiutował reportażem „Świętokrzyszczyna”, który został opublikowany w warszawskim piśmie młodzieżowym „Kuźnia Młodych”. *„(...) to już był wielki honor móc drukować w „Kuźni Młodych”, to było jak wejście do przedpokoju literackiego. W każdym razie miałem już silne aspiracje do pisania”*. - wspominał G. Herling - Grudziński w rozmowie nagranej w 1996 r. w Neapolu przez Z. Kudelskiego.

W 1937 r. młody twórca ukończył gimnazjum. Wbrew woli ojca, który namawiał go na Szkołę Główną Gospodarstwa Wiejskiego- miał nadzieję, że w przyszłości syn obejmie młyn z dużym kawałkiem ziemi i stawem - podjął studia na Uniwersytecie Warszawskim. Przez dwa lata studiował polonistykę, gdzie jego wykładowcami byli m.in. Julian Krzyżanowski i Tadeusz Kotarbiński. Poza tym był słuchaczem szkoły teoretyczno - literackiej, prowadzonej przez Ludwika Frydego przy Warszawskim Kole Polonistów. *„Przychodziliśmy do niego [Ludwika Frydego] po kilka osób i omawialiśmy rozmaite książki. On nas uczył, jak się uprawia krytykę literacką. Jednym słowem, był moim mistrzem i nawet przyjacielem. To była dla mnie ważna znajomość, choć była między nami dystans wynikający z różnicy wieku. Fryde był mistrzem dla tych paru osób, paru polonistów, którzy do niego przychodzili. W czasie wojny został przez Niemców rozstrzelany na Wileńszczyźnie”*. - pisał G. Herling - Grudziński w „Najkrótszym przewodniku po sobie samym”.

W okresie studenckim, na przełomie 1937 i 1938 r. kierował działem literackim w dwutygodniku „Przemiany”, zaś od lutego 1938 r. w tygodniku „Orka na Ugorze”. Ponadto współpracował z wieloma znanymi czasopismami, np. „Ateneum”, „Pion”, „Nowy Wyrz”.

W dniu 15 października 1939 r. Hering - Grudziński wraz z kolegami założył jedną z pierwszych organizacji konspiracyjnych - Polską Ludową Akcję Niepodległościową (PLAN), w której pełnił funkcję szefa sztabu i współredaktora podziemnego czasopisma „Biuletyn Polski”. W listopadzie 1939 r., jako emisariusz tejże instytucji, wyruszył na Zachód przez Litwę, aby przyłączyć się do wojska polskiego. We Lwowie, dzięki pomocy Marii Dąbrowskiej i Juliusza Kleinera, został przyjęty do Związku Zawodowego Literatów Polskich i otrzymał zaświadczenie, mające chronić go przed władzami sowieckimi. W poszukiwaniu pracy i środków finansowych na dalszą podróż dotarł do Grodna, gdzie zatrudnił się jako pomocnik stolarza w Teatrze Kukiełek M. i J. Jaremów.

W marcu 1940 r. pisarz próbował przedostać się na Litwę. Wynajęci przez niego przemytnicy okazali się jednak być na usługach NKWD i Grudziński został aresztowany zaraz po opuszczeniu miasta. Umieszczono go w tamtejszym więzieniu, gdzie po kilku tygodniach przesłuchań oraz śledztwa został oskarżony o szpiegostwo na rzecz wywiadu niemieckiego a następnie skazany na 5 lat pobytu w obozach. W charakterze dowodu posłużyło jedynie niemieckie brzmienie nazwiska H(G)erling i buty oficerki.

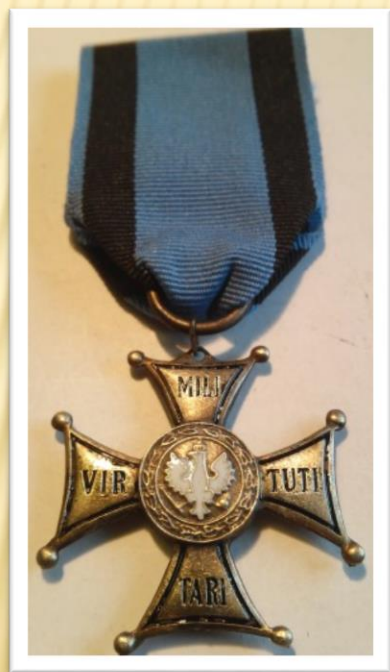

G. Herling - Grudziński.

Zdjęcie NKWD, Grodno 1940 r.

Od czerwca do listopada 1940 r. Herling - Grudziński przebywał w więzieniach w Witebsku, Leningradzie i Wołogdzie, skąd ostatecznie został przewieziony do obozu pracy przymusowej w Jercewie koło Archangielska. W dniu 20 stycznia 1942 r. po dramatycznej głódowce protestacyjnej, jaką zastosował, został stamtąd zwolniony na mocy obowiązującego już od niemal pół roku układu Sikorski - Majski. Wstrząsający opis rzeczywistości obozowej zawarł później w książce „Inny świat”- była to jedna z pierwszych publikacji wiernie oddająca świat, w jakim żyli więźniowie łagrów.

Po wyjściu na wolność, w dniu 12 marca 1942 r. w miejscowości Ługowoje twórca literatury wstąpił do Armii Polskiej generała Andersa, z którą przez Persję, Irak, Palestynę i Egipt dotarł do Włoch. Rozpoczął wówczas regularną korespondencję dla prasy wojskowej, głównie do tygodnika II Korpusu „Orzeł Biały”. W maju 1944 r., jako radiotelegrafista 3 Dywizji Strzelców Karpackich, walczył w bitwie pod Monte Cassino, za co został odznaczony Krzyżem Virtuti Militari.

Krzyż Virtuti Militari.

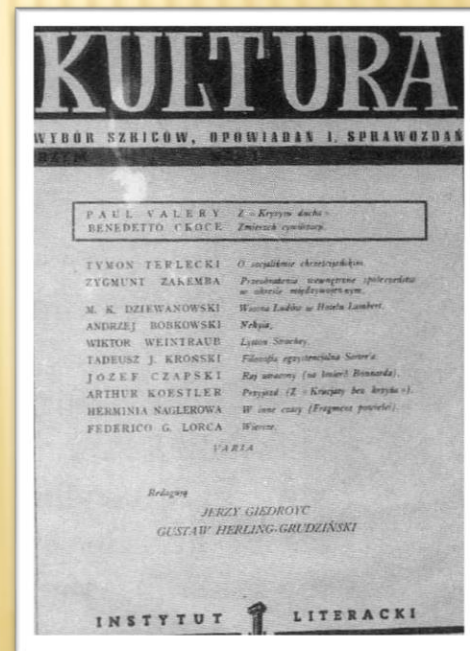
Zaświadczenie zakończenia służby wojskowej.

Koniec wojny i włączenie Polski do systemu sowieckiego oznaczało dla pisarza konieczność pozostania na emigracji. Wraz z żoną malarką Krystyną Domańską - poznał ją w czasie II wojny światowej w Iraku i zakochał się bez pamięci, czego efektem był ślub w Ankonie - pozostał w Rzymie. Tam współtworzył i redagował największe polskie pismo emigracyjne miesięcznik „Kultura”. Był także członkiem komitetu organizacyjnego Instytutu Literackiego. Co istotne, młody krytyk został autorem wstępu do jednej z pierwszych, wydanych przez Instytut jeszcze w Rzymie, publikacji „Ksiąg Narodu i Pielgrzymstwa Polskiego Adama Mickiewicza”. Rozstanie Herlinga - Grudzińskiego z „Kulturą” nastąpiło po przeniesieniu Instytutu do Francji. Ponownie współpracował z „Kulturą” w latach 1957-1996, gdzie na jej łamach publikował eseje, opowiadania, polityczne komentarze redakcyjne, zaś w latach 1971-1995 „Dziennik pisany nocą”.

G. Herling - Grudziński wraz z żoną Krystyną.

Rzym 1947 r.

Pierwszy nr „Kultury” wydany w Rzymie w czerwcu 1947 r.

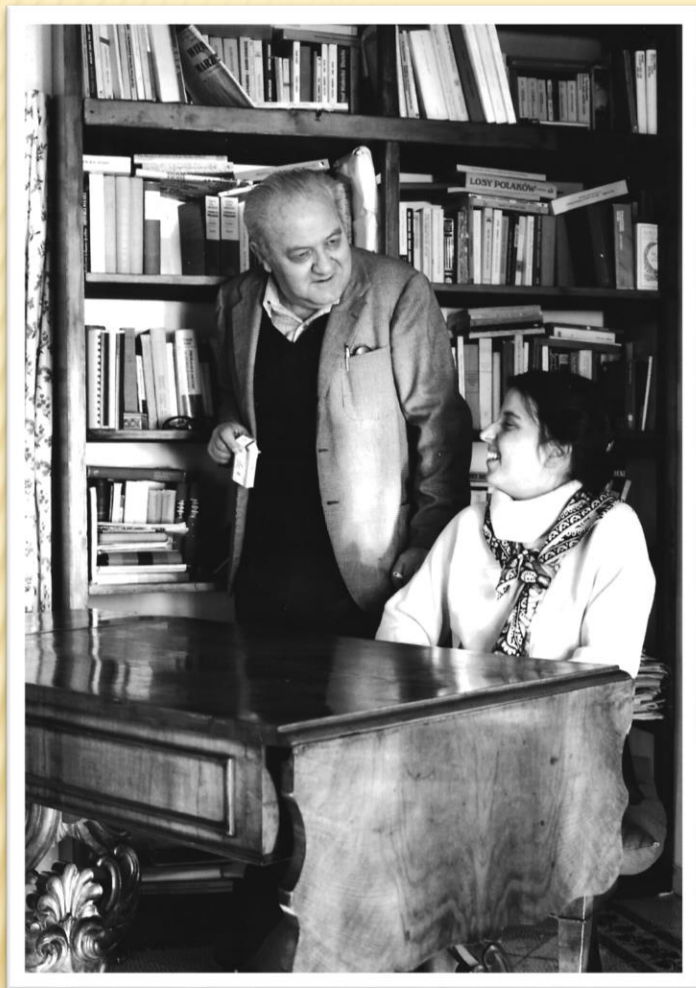
We Włoszech w połowie 1946 r. Herling - Grudziński przystąpił do Polskiej Partii Socjalistycznej (PPS). W 1948 r. wybrano go zastępcą członka Komitetu Głównego PPS w Wielkiej Brytanii, zaś w 1952 r. na II zjeździe emigracyjnej PPS w Lens wszedł w skład Centralnego Sądu Partyjnego. Jednak w 1960 r. pisarz wystąpił z PPS, gdy wskutek sporów wśród emigracyjnych socjalistów usunięty został z szeregów partii Adam Ciołkosz.

W 1948 r. małżeństwo Grudzińskich przeniosło się z Włoch do Londynu. W latach 1948-1952 twórca był publicystą londyńskiego tygodnika „Wiadomości”. W roku 1952 r., w dwa tygodnie po jego wyjeździe do Monachium - rozpoczął wówczas pracę w Radiu Wolna Europa - żona Krystyna popełniła samobójstwo. Był to ogromny cios dla pisarza, który uciekał w alkohol, próbując topić smutek i trapiące go myśli, a także odwiedzające go w snach cienie Krystyny: „*mnóstwo piłem, musiałem pracować, ale mnóstwo piłem. (...)*”. Śmierć żony sprawiła również, że na dobre porzucił Londyn. W latach 1952–1955 mieszkał w Monachium, gdzie kierował działem kulturalnym Rozgłośni Polskiej Radia Wolna Europa i był członkiem Stowarzyszenia Pisarzy Polskich. W 1955 r. przeniósł się do Neapolu, tam poślubił Lidię - córkę Benedetto Crocego, z którą miał syna Benedetta i córkę Martę oraz był ojczymem dla dziecka Lidii z pierwszego małżeństwa.

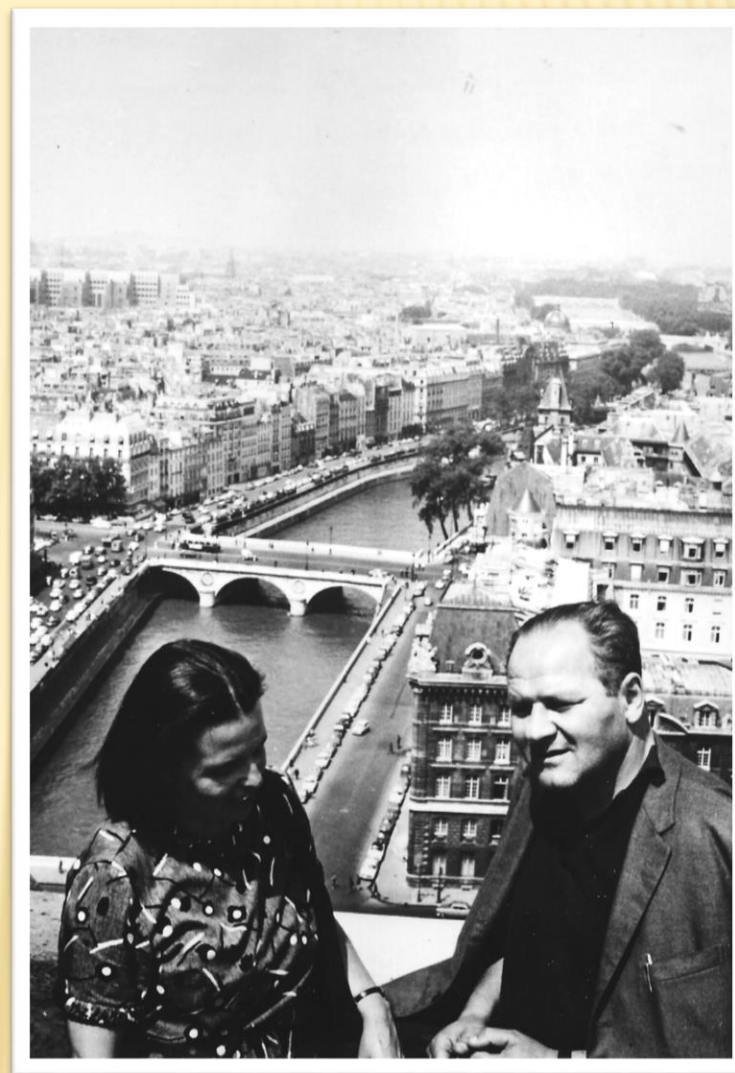
Pisarz z synem Benedettoem.

Neapol 1998 r.

Autor z córką Martą.

Neapol 1988 r.

G. Herling - Grudziński wraz z żoną Lidią Croce.

Paryż lata 60- te.

W ciągu całego pobytu na emigracji Herling - Grudziński utrzymywał stałe kontakty z Polską. Czynnie wspierał opozycję demokratyczną w kraju, tj. Komitet Obrony Robotników i Polskie Porozumienie Niepodległościowe oraz publikacje poza cenzurą, zaś w III RP działał w Ruchu Stu. W latach 90- tych rozpoczął współpracę z „Tygodnikiem Powszechnym”, „Rzeczpospolitą” i „Więzią”. Poza tym był członkiem Stowarzyszenia Pisarzy Polskich.

Polskę odwiedził kilkakrotnie. Po raz pierwszy w maju 1991 r., aby odebrać doktorat honoris causa Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu. Przy okazji otrzymania tego szczególnego wyróżnienia powiedział wówczas: *„Przestałem być pisarzem emigracyjnym, a stałem się pisarzem polskim mieszkającym we Włoszech”*. Ponowna wizyta nastąpiła w maju 1994 r., gdzie podczas spotkania autorskiego podpisywał swoje książki i rozmawiał o powieści „Inny Świat”, a także o uniwersalnym wymiarze zjawiska obozu koncentracyjnego. Kolejny raz był w maju 1997 r., by przyjąć doktorat honoris causa Uniwersytetu Marii Curie - Skłodowskiej w Lublinie. Kilka dni po uroczystości gościł w Studiu Polskiego Radia im. Witolda Lutosławskiego w Warszawie- spotkanie można było usłyszeć na antenie Radia Bis, a prowadziła je Renata Gorkczyńska. Ostatni raz odwiedził Polskę w maju 2000 r., aby odebrać doktorat honoris causa Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie.

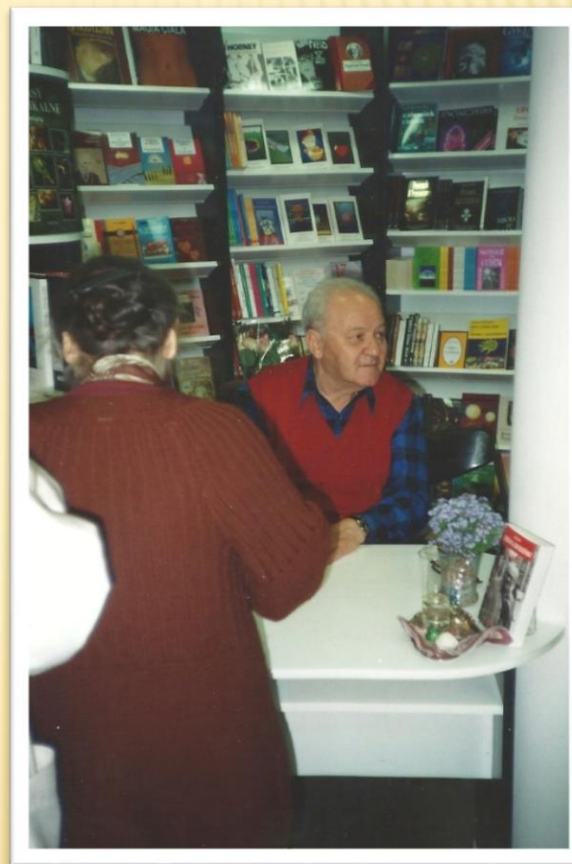
Gustaw Herling - Grudziński zmarł 4 lipca 2000 r. na skutek wylewu krwi do mózgu i został pochowany na neapolitańskim cmentarzu Poggio Reale. Po jego śmierci Lidia Croce zajmowała się katalogowaniem i popularyzacją twórczości zmarłego męża. Zmarła 7 kwietnia 2015 r.

Lidia Croce i G. Herling - Grudziński.

Warszawa 1991 r.

G. Herling - Grudziński.

Warszawa 1994 r.

G. Herling - Grudziński.

Kraków 2000 r.

Otrzymane nagrody, m.in.

- w 1958 r. - nagroda literacka „Kultury”
- w 1964 r. - nagroda Fundacji im. A. Jurzykowskiego w Nowym Jorku
- w 1965 r. - nagroda im. H. Naglerowej przyznanej przez Związek Pisarzy Polskich na Obczyźnie w Londynie
- w 1966 r. - nagroda Fundacji im. Kościelskich w Genewie
- w 1980 r. - nagroda londyńskich „Wiadomości”
- w 1985 r. - nagroda francuskiego PEN Clubu
- w 1990 r.- nagroda polskiego PEN Clubu im. J. Parandowskiego
- w 1994 r. Premio Vareggio Internationale
- w 1996 r. Premio Vittorini
- w 1998 r. Order Orła Białego „w uznaniu znamienitych zasług dla Rzeczypospolitej Polskiej”

G. Herling - Grudziński. Neapol 1988 r.

Twórczość Gustawa Herlinga - Grudzińskiego

Od początku swej twórczości interesował się zagadnieniami społecznymi i politycznymi, postrzeganymi jako narzędzia realizowania wartości w ustroju demokratycznym. Tematykę utworów skupiał wokół zagadnienia podstaw i wyznaczników człowieczeństwa, analizując problemy moralne, religijne, egzystencjalne i społeczne. W centrum uwagi pisarza znalazły się: zło, cierpienie, namiętność i sprawiedliwość. Ponadto posługiwał się narracją autorską (w pierwszej osobie); narrator występuje w rolach obserwatora, komentatora, reportażysty lub uczestnika wydarzeń, co pozwala zarówno na specyficzną autobiograficzność, jak i otwartość narracji. Przywoływał stare legendy, kroniki i opowieści (włoskie, neapolitańskie), w konsekwencji elementami opowiadań stały się narracyjne rekonstrukcje losów bohaterów i wydarzeń, motywy podróży, nawiązania do innych utworów, parafrazy, aluzje, subtelne mistyfikacje literackie. Podstawowe formy wypowiedzi to: esej, dziennik i opowiadanie.

Od 1957 r. stałym elementem jego utworów były sztuka, architektura, rzeźba i malarstwo portretowe, pejzażowe, a zwłaszcza o tematyce religijnej, relacje między etyką a estetyką, zagadnienia metafizyczne i religijne oraz temat fatum, zła, losu, krzywdy i namiętności.

Najważniejsze podsumowanie twórczości Herlinga-Grudzińskiego stanowi cytat samego autora z „Dziennika pisanego nocą”: *(...) Pisać tak, by zdanie było przekazem nie tylko jasnej i swobodnej myśli, lecz nieustannego napięcia moralnego, by w słowie żył całym sobą kto wypowiada je jako swoją długo odważaną i cierpianą prawdę - to pociągało mnie zawsze (...)*”.

Dorobek literacki Gustawa Herlinga - Grudzińskiego

- 1945” *Żywi i umarli*” (Rzym) - debiut książkowy (Lublin 1990)
- 1951 „*Inny świat*” (Londyn, wyd. polskie 1953)
- 1960 „*Skrzydła ołtarza*” (Instytut Literacki, Paryż)
- 1963 „*Drugie Przyjście oraz inne opowiadania i szkice*” (Instytut Literacki, Paryż)
- 1969 „*Upiory rewolucji*” (Paryż)
- 1973 „*Dziennik pisany nocą 1971–1972*” (Paryż)
- 1980 „*Dziennik pisany nocą 1973–1979*” (Paryż)
- 1983 „*Podróż do Burmy*” (Londyn)
- 1984 „*Dziennik pisany nocą 1980-1983*” (Paryż)
- 1986 „*Pierścień*” (Neapol)
- 1988 „*Wieża i inne opowiadania*” (Poznań)
- 1989 „*Dziennik pisany nocą 1984-1988*” (Warszawa)
- 1993 „*Dziennik pisany nocą 1989-1992*” (Warszawa)
- 1995 „*Portret wenecki. Trzy opowiadania*” (Lublin)
- 1997 „*Don Ildebrando: opowiadania i Gorący oddech pustyni*” (Warszawa)- finał Nagrody Literackiej Nike 1998
- 1999 „*Biała noc miłości*” (Warszawa)
- 2000 „*Podzwonne dla dzwonnika*” (Warszawa) i „*Najkrótszy przewodnik po sobie samym*” (Kraków)
- 2005 „*Wędrowiec cmentarny*” (Warszawa)
- 2007 „*Wiek biblijny i śmierć*” (Kraków)

Nadmienić należy, że wiele książek pisarza, tłumaczonych przez Thérèse Douchy, zostało wydanych we Francji,

np.

- „*Nuits blanches d’amour*” (Seuil 2001)
- „*Journal écrit la nuit*”, 1971-1983, (Gallimard 1989 ze wstępem Krzysztofa Pomiana)

Ponadto jego książki przełożone zostały dotychczas m.in. na język angielski, francuski, niemiecki, węgierski, rosyjski, hiszpański, ukraiński, holenderski, bułgarski, chorwacki, czeski, serbski, włoski oraz słoweński.

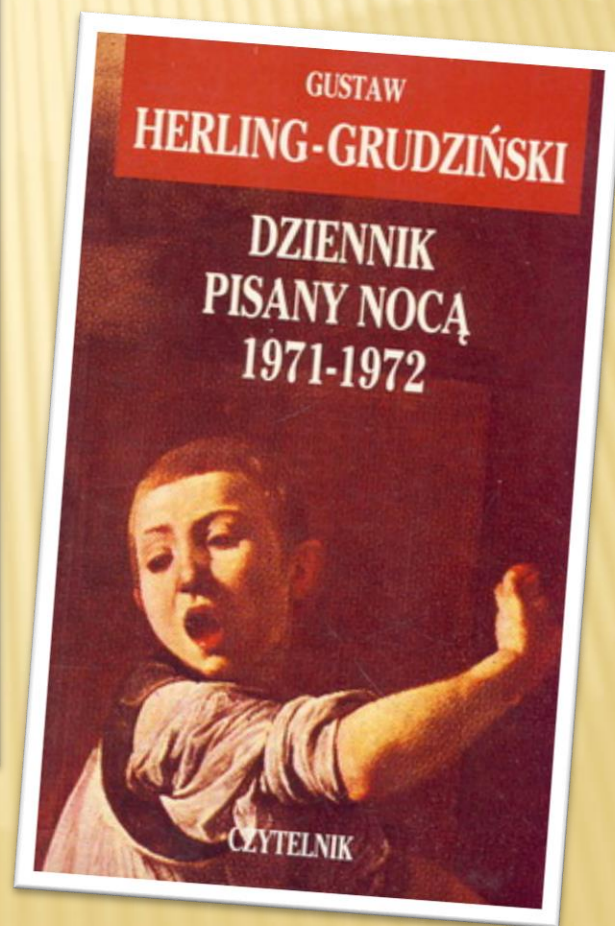
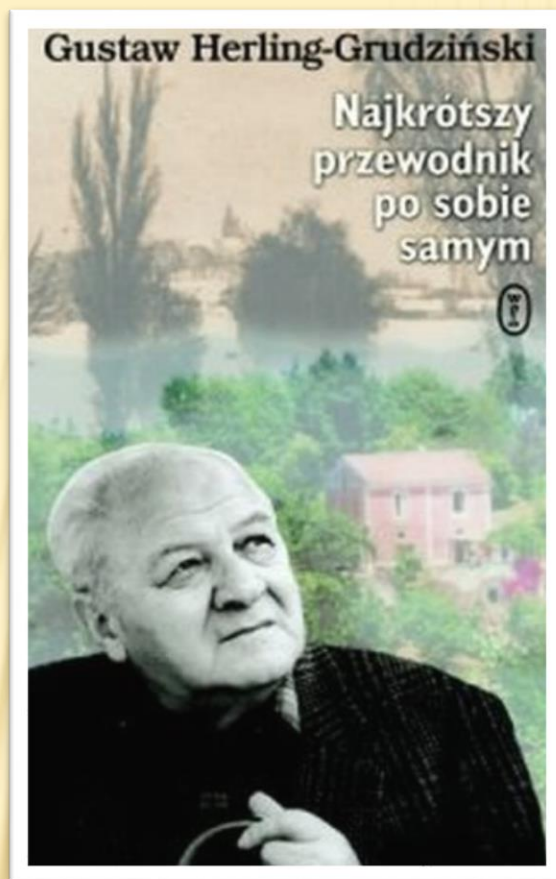
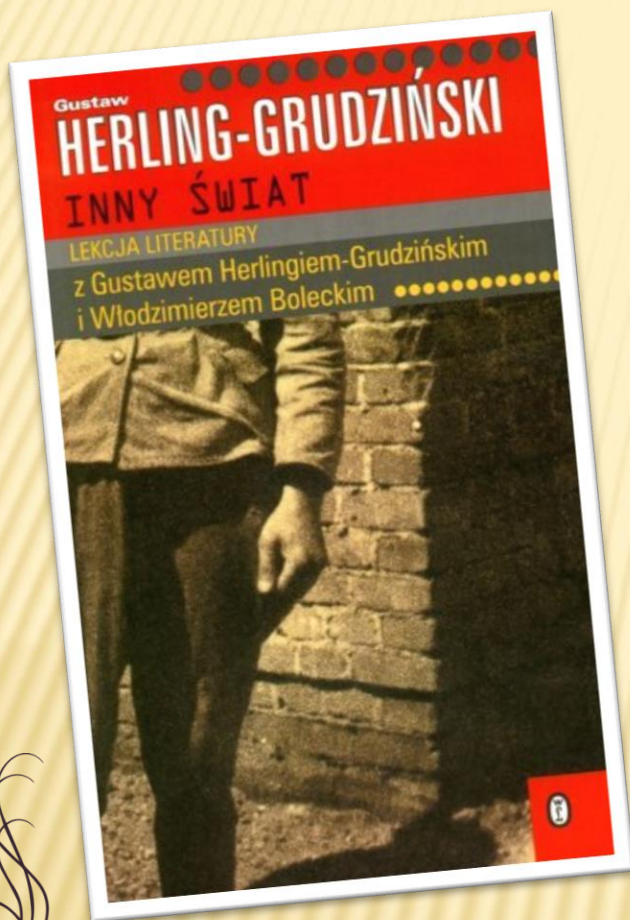
O Gustawie Herlingu - Grudzińskim został nakręcony również film:

- 1998 „*Rozważania o cnotach*” (realizatorzy: Aleksandra Czernecka, Marcin Baran przy współpracy Józefa Opalskiego) - emitowany w formie 10 odcinków w II programie TVP w 1999 r.

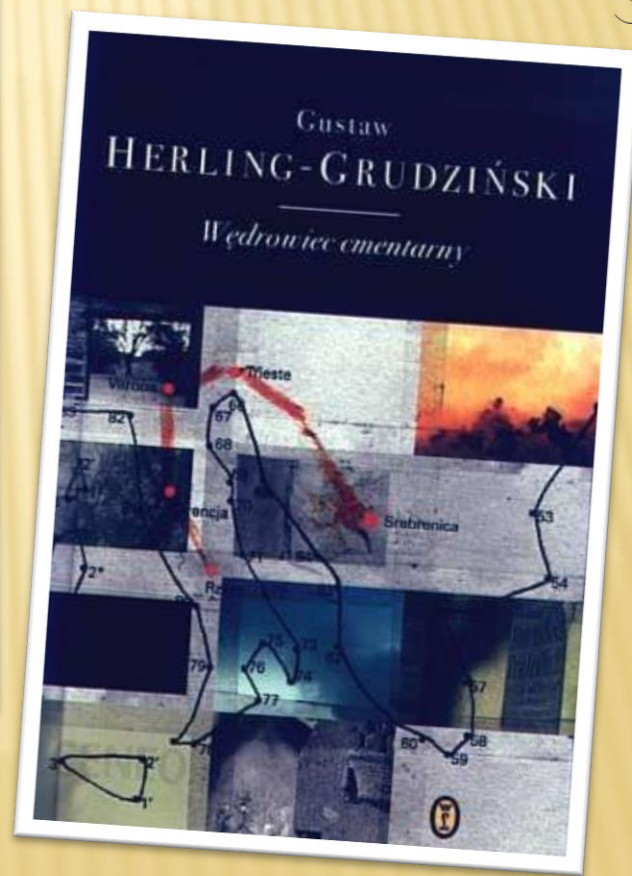
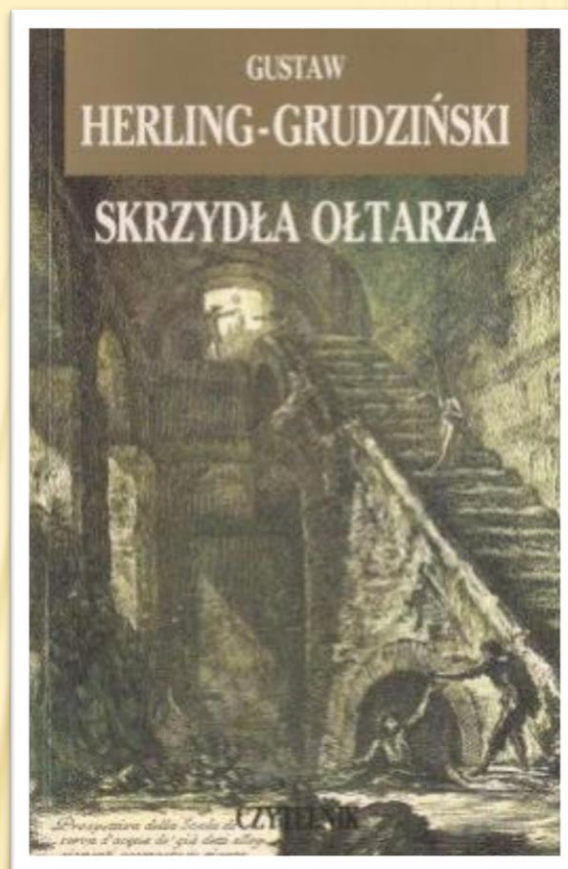
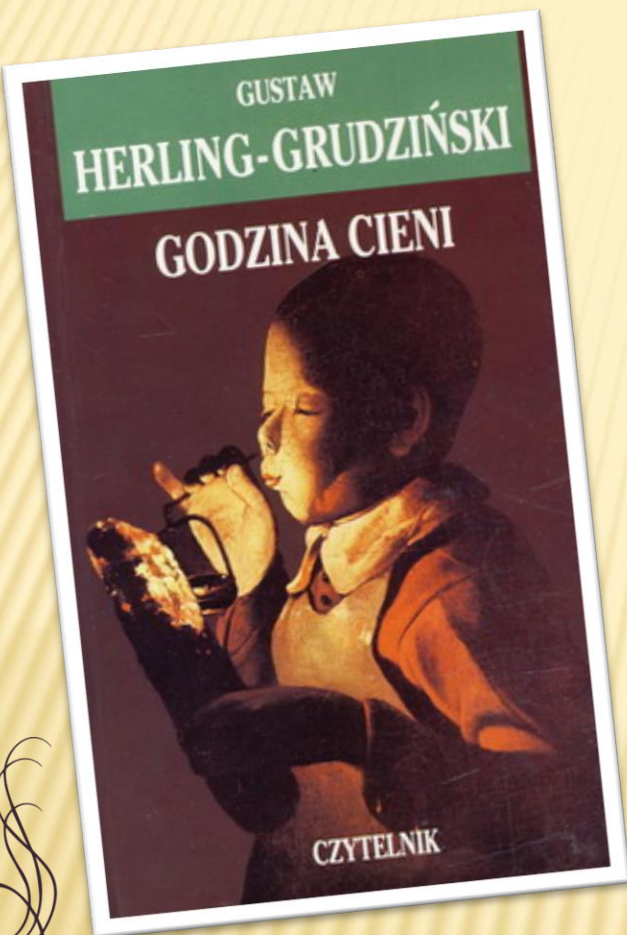

G. Herling - Grudziński. 1987 r.

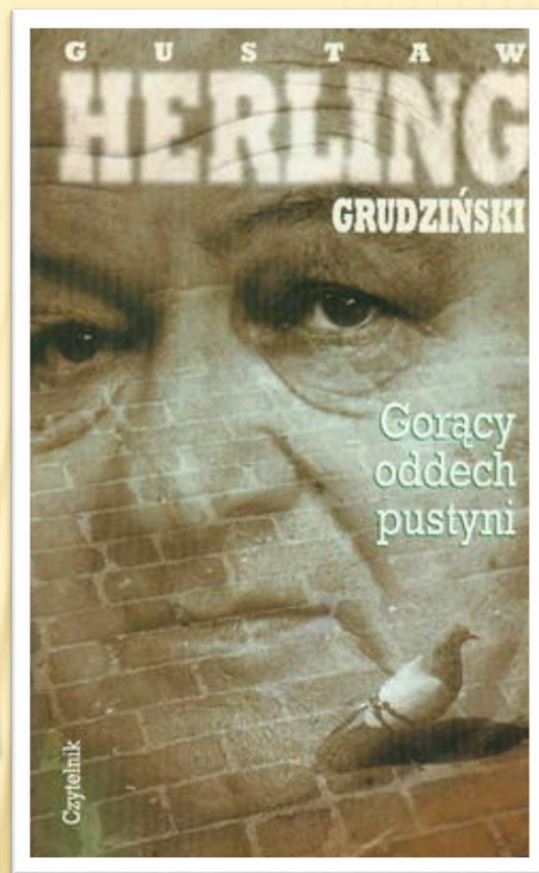
Wybrane publikacje

Wybrane publikacje ...

Wybrane publikacje ...

Twórczość Gustawa Herlinga - Grudzińskiego w Polsce

W PRL informacje na temat Gustawa Herling - Grudzińskiego podlegały cenzurze. Jego nazwisko znajdowało się na specjalnej liście osób objętych całkowitym zakazem publikacji. Zalecenia cenzorskie dotyczące jego osoby zanotował Tomasz Strzyżewski, który w swojej książce o peerelowskiej cenzurze opublikował notkę informacyjną nr 9 z 1975 r. Głównego Urzędu Kontroli Prasy, Publikacji i Widowisk. Wytyczne dla cenzorów zawierały na liście autorów zakazanych jego nazwisko, nakazując: *„(...) w stosunku do niżej wymienionych pisarzy, naukowców i publicystów przebywających na emigracji (w większości współpracowników wrogich wydawnictw i środków propagandy antypolskiej) należy przyjąć zasadę bezwarunkowego eliminowania ich nazwisk oraz wzmianek o ich twórczości, poza krytycznymi, z prasy, radia i TV oraz publikacji nieperiodycznych o nienaukowym charakterze (literatura piękna, publicystyka, eseistyka)”*.

W Polsce komunistycznej jego dzieła zaczęły się ukazywać dopiero dzięki powstaniu w 1976 r. tzw. drugiego obiegu, czyli poza systemem cenzury państwowej. Twórczość pisarska Grudzińskiego upowszechniona została dopiero po 1989 r. Za oficjalny „polski” debiut należy uznać tom „Wieża i inne opowiadania”, wydany w 1988 r.

Najbardziej znane cytaty Gustawa Herlinga-Grudzińskiego

- „Istnieje poza tym w najniższym kręgu nieszczęścia przyjemność, której większość ludzi nie potrafi zrozumieć: przyjemność życia i oddychania.”
- „Mól książkowy bez marzeń jest półmartwy, ledwie porusza skrzydełkami.”
- „Nieszczęśliwi lubią mówić o swoim nieszczęściu.”
- „Ostatecznie czym jest nadzieja? Bezsilnym buntem przeciw rozpacz. Kto twierdzi, że nie można żyć bez nadziei, twierdzi po prostu, że nie można żyć bez nieustannego buntu.”
- „Zadaję sobie pytanie, czy pragnienie sprawiedliwości nie jest w człowieku silniejsze od pragnienia wolności, równości i braterstwa.”
- „Uciekać znaczy też zawsze uciekać od samego siebie, wiedząc, że to niemożliwe, gdyż (jak zauważył słusznie Seneka) w ucieczce czy tylko w podróży „wiezie się ze sobą właśnie samego siebie”.”

Wykorzystano m.in.:

[G. Herling-Grudziński, Najkrótszy przewodnik po sobie samym, Kraków 2000](#)

<https://www.polskieradio.pl/> - materiały dotyczące G. Herlinga-Grudzińskiego

<http://www.kulturaparyska.com/pl/ludzie/pokaz/h/gustaw-herling-grudzinski>

<http://www.iozefczapski.pl/intymny-dziennik-gustawa-herlinga-grudzinskiego/>

https://www.wydawnictwoliterackie.pl/resources/files/GHG_podroz_NAJNOWSZA.pdf

<https://culture.pl/pl/tworca/gustaw-herling-grudzinski>

<http://www.naszswiat.net/magazyn/magazyn/historia/gustaw-herling-grudzinski-zycie-i-smierc.html>

http://www.polish-jewish-heritage.org/pol/Chlopiec_z_Kielecczynny.htm

<https://zyciorisy.info/gustaw-herling-grudzinski/>

<http://www.wojciechkarpinski.com/herling-fotografie>

https://pl.wikipedia.org/wiki/Gustaw_Herling-Grudzi%C5%84ski

<http://pisarze.pl/eseje/9851-irena-furnal-rodzice.html>